

تأثیر آموزش بر استقرار استانداردهای الزامی مرتبط با کنترل عفونت

سکینه مسعودیان ۱

مقدمه:

ایمنی بیمار یک دغدغه جهانی در زمینه سلامت است که بیماران را در تمامی عرصه های خدمات سلامت در کلیه کشورهای جهان اعم از توسعه یافته یا در حال توسعه، متأثر می سازد. ایمنی در یک جمله عبارتست از استفاده از برنامه ای منظم و منطبق با روش های علمی ایمن در جهت دستیابی به سیستمی مطمئن برای ارائه خدمات بهداشتی. حفظ ایمنی بیماران نیاز به ابزارهایی خاص از قبیل موارد زیر را شامل می گردد:

- آموزش و تغییر نگرش
- بسترسازی (اعم از تامین منابع و ایجاد فرهنگ ایمنی)
- اجراء و پیاده سازی استانداردها
- ارزیابی و ارتقاء

آموزش و تغییر نگرش کارکنان در زمینه ایمنی بیمار و بسترسازی اجراء استانداردهای ایمنی از مهمترین ابزار حفظ ایمنی بیماران محسوب می گردد که در طولانی مدت میسر می گردد. استانداردهایی در زمینه ایمنی از طرف سازمان بهداشت جهانی (WHO) ارائه گردید که بصورت پابلوت در هفت کشور منطقه (مصر، اردن، مراکش، پاکستان، سودان، تونس و یمن) آزمایش شد. در حال حاضر تمامی کشورهای دنیا به اجراء برنامه ایمنی بیمار متعهد شده اند. با توجه به هماهنگی به عمل آمده با WHO در سال ۱۳۸۹ بیمارستان های کشورمان در طرح ایمنی بیمار شرکت داده شد. تحقق این استاندارد ها این اطمینان را ایجاد می کند که ایمنی بیمار به عنوان یک اولویت ضروری پذیرفته شده و بیمارستان و کارکنان بهترین عملکرد را در این راستا دارند.

استانداردهای ایمنی بیمار مجموعه ای از الزامات هستند که برای اجراء برنامه ایمنی بیمار در سطح بیمارستان حیاتی می باشند. این استانداردها قالبی عملیاتی ارائه می دهند که بیمارستان ها را برای ارزیابی مراقبت بیمار از منظر ایمنی بیمار، توانمندسازی کارکنان در ایمنی بیمار و مشارکت خدمت گیرندگان در ارتقاء ایمنی در خدمات درمانی، توانمند می سازد. فرآیند ارزیابی بیمارستان دوستدار ایمنی بیمار یک مکانسیم پیشرفته برای ارزیابی ایمنی بیمار در بیمارستان ها می باشند که به منظور تعیین سطح ایمنی بیمار تدارک دیده شده است. این استانداردها از نظر اهمیت و اولویت بر سه نوع هستند:

✓ استانداردهای الزامی (Critical standards):

استانداردهایی هستند که برای به رسمیت شناخته شدن بیمارستان به عنوان بیمارستان دوستدار ایمنی بیمار، ضروری است به صورت ۱۰۰٪ تحقق یابند. استانداردهای الزامی شامل ۲۰ استاندارد می باشد.

✓ استانداردهای اساسی / محوری (Core standards):

شامل حداقل استانداردهایی هستند که بیمارستان باید برای ایمنی بیماران از آنها تبعیت کند. اگر چه تعیین سطح بیمارستان دوستدار ایمنی بیمار بستگی به درصد استانداردهای اساسی محقق شده دارد ولی دستیابی به ۱۰۰٪ استانداردهای اساسی برای دریافت پایین ترین سطح عنوان بیمارستان دوستدار ایمنی بیمار (سطح یک) الزامی نیست. البته درصد استانداردهای اساسی محقق شده جهت محک زنی داخلی برای مستند نمودن میزان پیشرفت در طی زمان حائز اهمیت می باشد. استانداردهای اساسی شامل ۹۰ استاندارد می باشد.

✓ استانداردهای پیشرفته (Development standards):

الزاماتی هستند که بیمارستان باید بسته به ظرفیت و منابع خود در جهت دستیابی به آنها به منظور تقویت خدمات ایمن اقدام نماید. استانداردهای پیشرفته شامل ۳۰ استاندارد می باشد.

استانداردهای بیمارستان دوستدار ایمنی مجموعاً ۱۴۰ استاندارد بوده که در ۵ گروه یا Domains قرار می گیرند:

- ✗ A: حاکمیت و رهبری
- ✗ B: جلب مشارکت و تعامل با بیمار و جامعه
- ✗ C: خدمات بالینی ایمن و مبتنی بر شواهد

✘ D: محیط ایمن

✘ E: آموزش مداوم

هر کدام از گروه های استانداردهای ایمنی بیمار شامل چند subdomains و در مجموع ۲۴ زیر گروه می باشد. ملاک به رسمیت شناخته شدن بیمارستان به عنوان بیمارستان دوستدار ایمنی بیمار، میزان پیاده سازی استانداردهای الزامی به میزان ۱۰۰٪ می باشد. استانداردهای الزامی بیمارستان های دوستدار ایمنی دارای ۲۰ استاندارد بوده که در ۴ گروه، A: حاکمیت و رهبری، B: جلب مشارکت و تعامل با بیمار و جامعه، C: خدمات بالینی ایمن و مبتنی بر شواهد، D: محیط ایمن بصورت زیر تقسیم می گردد:

✘ A: حاکمیت و رهبری شامل ۹ استاندارد

✘ B: جلب مشارکت و تعامل با بیمار و جامعه شامل ۲ استاندارد

✘ C: خدمات بالینی ایمن و مبتنی بر شواهد شامل ۷ استاندارد

✘ D: محیط ایمن شامل ۲ استاندارد

لذا از ۲۰ استاندارد الزامی ایمنی بیمار ۲ استاندارد مرتبط با رعایت اصول کنترل عفونت در گروه A: حاکمیت و رهبری و ۲ استاندارد مرتبط با گروه C: خدمات بالینی ایمن و مبتنی بر شواهد با عناوین زیر می باشد:

- 4.1.2.A: بیمارستان ضدعفونی مناسب و مطلوب کلیه وسایل پزشکی با قابلیت استفاده مجدد را قبل از کاربرد تضمین می نماید.

- 4.1.3.A: بیمارستان دارای وسایل و تجهیزات کافی به منظور ضدعفونی و استریلیزاسیون فوری می باشد.

- 2.1.1.C: بیمارستان دارای برنامه پیشگیری و کنترل عفونت مشتمل بر چارت سازمانی، برنامه عملیاتی، راهنما و کتابچه راهنما می باشد.

- 2.1.2.C: بیمارستان تمیزی، ضدعفونی و استریلیزاسیون مناسب کلیه تجهیزات را با تاکید خاص بر واحدها پرخطر تضمین می نماید.

این ۴ استاندارد الزامی بیمارستان های دوستدار ایمنی اختصاصاً "بروی مباحث کنترل عفونت و استریلیزاسیون تجهیزات پزشکی و در نهایت کاهش نرخ عفونت های بیمارستانی تاکید دارد. عفونت های بیمارستانی از چند جنبه حائز اهمیت می باشند:

- افزایش میزان مرگ و میر بیماران
- افزایش طول مدت بستری بیماران در بیمارستان
- افزایش هزینه های ناشی از طولانی شدن اقامت بیماران، اقدامات تشخیصی و درمانی راه های انتقال میکروارگانیسم ها در بیمارستان

امید است با پیاده سازی استانداردهای الزامی ایمنی بیمار و مرتبط با کنترل عفونت نرخ عفونت های بیمارستانی و در نتیجه پیامدهای آن کاهش یابد.

روش پژوهش:

این مطالعه از نوع توصیفی، تحلیلی و مقطعی و مقایسه ای بوده و در دو سال متوالی ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ انجام شد. محیط پژوهش شامل ۱۰ مراکز آموزشی، درمانی و خیریه استان اصفهان شامل بیمارستان های الزهرا (س)، امام خمینی (ره) فلاورجان، سیدالشهداء اصفهان، شهید بهشتی، حضرت زهرا مرضیه (س)، عبسی بن مریم (ع)، آیت ... کاشانی، امام موسی کاظم (ع) و نور و علی اصغر بود که بصورت رندوم از بین ۵۴ مرکز استان انتخاب گردید. استانداردهای مرتبط با کنترل عفونت در استانداردهای الزامی ایمنی در این ده مرکز در دو سال ۹۵ و ۹۶ ارزیابی و بصورت کامل با آموزش های انفرادی و چهره به چهره شفاف سازی شد.

به منظور بررسی ۴ استاندارد مرتبط با کنترل عفونت در استانداردهای الزامی ایمنی بیمار در مراکز مورد مطالعه، چک لیست هایی با استفاده از کتاب بیمارستان های دوستدار ایمنی بیمار (چاپ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) و استانداردهای

اعتباربخشی و دستورالعمل های مرتبط با این حیطة تدوین گردید. در زمان ارزیابی از روش های زیر برای تکمیل چک لیست های طراحی شده استفاده گردید:

- ✓ بررسی مستندات: مشتمل بر مستندات مرتبط با کنترل عفونت در استانداردهای الزامی که توسط وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی از قبل به بیمارستان اعلام گردیده است و شامل مستنداتی مانند چارت سازمانی بیمارستان، برنامه عملیاتی و صورت جلسات و خط و مشی و روش های اجرایی پیشگیری و کنترل عفونت بیمارستانی و شرح وظایف پزشک و پرستار کنترل عفونت بود.
- ✓ مصاحبه: مشتمل بر مصاحبه با مدیران، سوپروایزر کنترل عفونت، کارکنان، بیماران
- ✓ مشاهده: مشاهده از بخش های بالینی و اورژانس، اتاق عمل و CSSD

روش امتیاز دهی بصورت زیر در کتاب استانداردهای بیمارستان های دوستدار ایمنی لحاظ گردیده است:

- ✓ صفر (۰) شرایط احراز نشد.
- ✓ نیم (۰/۵) در خصوص ساختار و فرایند حائز شرایط می باشد.
- ✓ یک (۱) در خصوص ساختار و فرایند و برون ده حائز شرایط می باشد.

نتایج و بحث:

پس از بررسی چک لیست های تکمیل شده و با توجه به داده های جمع آوری شده در ده مرکز منتخب استان اصفهان، مشخص گردید:

- میزان پیاده سازی استاندارد A.4.1.2 با عنوان "بیمارستان ضد عفونی مناسب و مطلوب کلیه وسایل پزشکی با قابلیت استفاده مجدد را قبل از کاربرد تضمین می نماید." در سال ۹۵ در حدود ۳۵٪ و در سال ۹۶ با آموزش های ارائه شده بصورت انفرادی و چهره به چهره در حدود ۷۰٪ بوده است. همانگونه که مشاهده شد با آموزش های مستمر و نظارت سوپروایزر کنترل عفونت مراکز منتخب بر اجرای این استانداردها افزایش دوبرابری امتیاز و در نتیجه کاهش نرخ عفونت های بیمارستانی مشاهده می گردد.
- میزان پیاده سازی استاندارد A.4.1.3 با عنوان "بیمارستان دارای وسایل و تجهیزات کافی به منظور ضد عفونی و استریلیزاسیون فوری می باشد." در سال ۹۵ در حدود ۴۰٪ و در سال ۹۶ با آموزش های ارائه شده بصورت انفرادی و چهره به چهره در حدود ۶۰٪ بوده است. لازم به ذکر است چون لازمه اخذ امتیاز کامل برای این استاندارد تهیه دستگاه فلش جهت استریلیزاسیون فوری می باشد و اغلب مراکز از منابع مالی چندان خوبی برای تهیه این دستگاه گران قیمت برخوردار نیستند افزایش امتیاز این استاندارد چشم گیر نیست.
- میزان پیاده سازی استاندارد C.2.1.1 با عنوان "بیمارستان دارای برنامه پیشگیری و کنترل عفونت مشتمل بر چارت سازمانی، برنامه عملیاتی، راهنما و کتابچه راهنما می باشد." در سال ۹۵ در حدود ۶۵٪ و در سال ۹۶ با آموزش های ارائه شده بصورت انفرادی و چهره به چهره در حدود ۸۰٪ بوده است. در بررسی انجام شده کلیه مراکز جهت پیاده سازی این استاندارد دارای مستندات تقریباً کافی بوده ولی بصورت کامل پیاده سازی نمی نمودند که با آموزش های ارائه شده در حدود ۱۰۲٪ افزایش امتیاز این استاندارد مشاهده گردید.
- میزان پیاده سازی استاندارد C.2.1.2 با عنوان "بیمارستان تمیزی، ضد عفونی و استریلیزاسیون مناسب کلیه تجهیزات را با تاکید خاص بر واحدها پرخطر تضمین می نماید." در سال ۹۵ در حدود ۳۰٪ و در سال ۹۶ با آموزش های ارائه شده بصورت انفرادی و چهره به چهره در حدود ۴۰٪ بوده است. لذا با توجه به اینکه واحدهای پرخطر شامل بخش های ICU، اتاق عمل و اورژانس تعریف می گردد لازم است تا نظارت صاحبان فرایند بر اجرای درست و اصولی استانداردهای کنترل عفونت افزایش یابد.

کلید واژه: استانداردهای الزامی بیمارستان های دوستدار ایمنی، بیمارستان، کنترل عفونت